

**Şiirde Sürgünün İzdüşümü: Özkan Mert'in
Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü
ve Bir Mültecinin Mektubu şiirlerine
Göstergebilimsel bir yaklaşım**

Medine Sivri¹

Özet

Bu çalışmada, bir 'sürgün şair' olarak anılan Özkan Mert'in *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* ve *Bir Mültecinin Mektubu* şiirleri göstergebilimsel bir yaklaşımla yeniden okunmaya çalışılacaktır. Özellikle farklı imgesel yapıları ve farklı bir dil kullanımını içinde barındıran ve bir 'dünyalı şair' olarak da anılan Özkan Mert'in şiirlerini biçimsel ve içeriksel yapılarıyla ele almak, son zamanlarda çokça tartışılan 'sürgün edebiyatı' ile ilgili görüşlere de katkı sunacaktır. Şiirler çözümlenirken, yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru ilerleyen tümdengelimci yöntem izlenecek ve en son aşamada şiirler anlamsal yapılarıyla karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Özkan Mert; Göstergebilim; sürgün edebiyatı; yüzeysel yapı; derin yapı.

Giriş

Özkan Mert, Modern Türk şiirinin kurucularından Nazım Hikmet gibi eserlerinin büyük bir kısmını kendi ülkesinden uzaklarda yazmak zorunda kalmış 'sürgün' bir şairdir. Bu durum önce zorunlu sonra da gönüllü sürgün olarak devam eder. Her sürgün şairde olduğu gibi onun eserlerinde de ele aldığı en temel konulardan birisi yurt özlemidir. Bu nedenle, şiirlerinin konusu aşk da olsa, kavga da olsa içinde mutlaka kendi ülkesine duyduğu özlemi yansıtan imgelere rastlanır. Bu imgelerin en temel nedeni, sürgündeki bireyin içsel dünyasında süren yeni ve eski uzam arasındaki çatışmadır. Bireyin, içinde yaşadığı toplumsal, kültürel kodlarının olduğu eski uzamdan, alışık olmadığı yabancı kültürel kodlarla dolu bir uzama geçmesi onda bir şok etkisi yaratır ve bu etki bireyin kimliğini de ikiye böler. Birey, kendi toplumsal, kültürel belleğinde eski uzama ait kimliğini taşıırken, aynı zamanda içinde yaşadığı yeni uzamın kültürel kodlarıyla da (çatışarak ya da benimseyerek) etkileşime geçerek yeni bir kimlik edinir. Bu nedenle, yeni uzamdaki sürgün, kendini güven içinde hissedemez. Amin Maalouf bu durumu şu cümlelerle anlatır: "Kuzey şantiyelerinde çekine çekine, hep yere baka baka konuşan Faslı bir işçi, yakınlarının arasına döndüğünde gururla kendi dilini kullanabildiğinde,

¹ Prof. Dr. Medine Sivri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü. medinesivri@gmail.com.

özgüvenli hareketlerle, yüksek sesle konuşan, tatlı dilli bir hikâyeciye dönüştürülebilir” (Maalouf, 2009, s. 179).

Sürgündeki insanı güven duygusundan yoksun kılan sadece kendi toplumsal, kültürel belleklerine yabancı bir uzamda olmaları değil, içlerinde buldukları uzamın toplumsal yapısının onlar üzerinde kurduğu siyasi, ekonomik, dilsel, kültürel ve ulusal baskılardır. Bu baskıları en ağır biçimde üzerinde hisseden sürgün bir insanın, aynı zamanda ‘öteki’leştirilerek içinde bulunduğu toplumsal yapıyla iletişim kanalları da zayıflatılır. Bütün bunlarla birlikte, sürgün insan kendini dışlanmış olarak hisseder ve yıllar da geçse içinde bulunduğu uzamla uyum sorunu yaşamaktan kurtulamaz. Bu nedendir ki, sürgündeki insanların hayalleri, bir pusulanın kuzeyi göstermesi gibi, hep kendi ülkelerine, yani eski yaşadıkları uzama doğru yönelir ve yukarıda da bahsettiğimiz ikili kimlik yapısı bu yönelmeyle birlikte daha da belirgin hale gelir.

Sürgündeki insanların zamanla iyice belirginleşen ikili kimlik yapısı en çok da onların ürettikleri sanatsal ürünlerde ya da edebi metinlerde kendini gösterir. Bu ikili kimlik yapısıyla sürgün şair ve yazarlar, dildeki ve düşüncedeki sınırları daha kolayca yıkarlar, daha özgür ve insan merkezli çalışmalar ortaya koyarlar ama aynı zamanda bu ikili kimlik yapısının getirdiği içsel çatışmaları da en sert biçimde kendi dünyalarında yaşarlar.

230

Özkan Mert ise bu ikili kimlik yapısının daha da ötesinde kendisini bir ‘dünyalı’ şair olarak tanıtan, sınırları dilde ve düşüncede kaldırmakla yetinmeyip onları yok eden ender şairlerden biridir. O, aynı zamanda hem bir göçmen işçi, hem sürgün bir şair olarak, hislerini şiirlerinde yoğun duygularla dile getirebilmiştir. Bu özellikleriyle onun şiirlerini göstergebilimsel yöntemlerle yeniden okumak; bir yandan onun şiirlerinde kullandığı farklı kültürel kodların imgesel dünyasına yelken açmamızı diğer yandan da kendimizin içinde yaşadığı ama farkında olmadığı kültürel kodlarımızı daha derinlemesine görebilmemizi sağlaması yönüyle önemlidir.

Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü Şiirine Göstergebilimsel Bir Yaklaşım

1. Sökülüp toprağınan
2. suyundan, tuzundan
3. acımasızca bir sabah
4. yaban toprağına ekilen
5. bir bitkisin sen.

6. -Ellerin, çiçek senin

7. Kömür g zli çocukların
8. Çiğdem belli karın
9. düşlerinde yıkıyor seni.
10. G ller düşüyor
11. pembe yanaklarından.

12. -Y reğın nakış nakış senin.

13. Bir kan lekesi oluyor
14. düřtüğü yerde
15. kurşunkalemle yazdığın mektuplar.
16. Kelimeler değil ki dizdięin
17. Yarısı karanfil, yarısı ölüm  ocuęum.

18. -Kahırda bir gömlek giydiğin senin

19. Sevda el el ediyor,
20. cıgaranın dumanı gidiyor,
21. ayakları demirden
22. dört yataklı bir odada
23. oturmuşsun, g mleğın bozkır kokuyor

24. -Sevdan dilim dilim senin.

25.  ın  ın eder şimdi
26. Akdeniz'de köpüklü dalgalar
27. bir saz değil ki elindeki, rüzgâr.
28. Beşikte nişanlamışlar bizi acıyla
29. aldırma, uzat ellerini be aslanım!

30. -Ellerin dünyanın onuru senin.

Yüzeysel Yapı

İncelediğimiz şiir otuz dizeden oluşmaktadır. Altıncı, on ikinci, on sekizinci, yirmi dördüncü ve otuzuncu dizelerin özellikle diğer dizelerden ayrı yazıldığı görülmektedir. Dikkat edilirse bu ayrı yazılan dizelerin, şiirin akıcılığında bir durak unsuru olduğu ve vurguyu kendilerinde topladıkları görülecektir. Nitekim bu dizelerde aynı zamanda noktalama işareti olarak konuşma çizgisinin kullanımı da bu vurguyu arttırmaktadır. Diğer dizeler ise beşlik gruplar şeklinde yazılmıştır.

Serbest nazımla yazılmış şiirin tümce dizilişlerinde, devrik cümle yapıları kullanılmış, yani sözdizimsel sapmalar yapılmıştır. Bilindiği gibi, sözdizimsel sapmalar şiirdeki ahengin yapılanmasını oluşturarak şiir dilinin belirginleştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Özellikle ‘sen’ ve ‘senin’ kelimelerinin şiirde oldukça sık kullanılarak yerdeşlik oluşturduğunu görmekteyiz. Beşinci dizede ‘sen’; dokuzuncu dizede ‘seni’; altıncı, on ikinci, on sekizinci, yirmi dördüncü ve otuzuncu dizede ‘senin’ şahıs zamirleri kullanılmıştır. ‘Sen’ şahıs zamirinin bu kadar çok kullanılması, şiirin genel yapısı içinde bir konuşma havası yaratmaktadır.

Anlamsal açıdan baktığımızda şiirin başlığıyla içeriğinin aynı paralel yapıda oluştuğunu görebiliriz. Şiirin başlığı: *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* ifadesi, yurtdışında çalışmak için ülkesinden ayrılmak zorunda kalan işçilerimizi anımsatmaktadır. Zorunlu sürgünlük olarak da adlandırabileceğimiz bu işçi göçü özellikle Fakir Baykurt’un romanlarında ve çeşitli halk türkülerimizde ‘gurbetçi işçi’ teması altında oldukça sık işlenmiştir. Nitekim ülkemizde türkü genelde; hasret, ayrılık, ölüm, aşk, kavga gibi konulardan beslenir. Bu bağlamda bakıldığında, ‘ülkesinden ayrılan bir işçi’ sözcüğüyle ‘türkü’ kelimesinin, hasret ve vatan özlemi gibi duygulara gönderme yaptığı söylenebilir. İlk beş dizede bir işçinin bitkiye benzetilmesi ve toprağından ayrılmasının acımasızlıkla ifade edilmesi de şiirin başlığıyla uyum sağlamaktadır. Bu uyum, şiirin birçok dizesinde kullanılan olumsuz ifadelerle gösterilmektedir:

Sökülmek (1.dize)

Acımasızca (3.dize)

Yaban toprağı (4.dize)

Bir kan lekesi (13.dize)

Yarısı ölüm (17.dize)

Kahrda bir gömlek (18.dize)

Sevdan dilim dilim senin (24.dize)

Acıyla (28.dize)

Altıncı dizede, şairin işçi ellerini çiçeğe benzetmesi de çok önemlidir. Her ne kadar toprağından sökülmüş ve yaban topraklara dikilmiş olsa da yine de meyve verecek olan çiçekler, işçilerin elindedir. Bu nedenledir ki otuzuncu dizede işçinin elleri: “Ellerin dünyanın onuru” senin denilerek vurgulanmaktadır. Bu ifade, Nazım Hikmet’in işçileri ve insanları konu edindiğı ‘Ellerinize ve Yalana Dair’ şiirindeki: “Bu dünya öküzün boynuzunda değil, bu dünya ellerinizin üzerinde duruyor” sözcesindeki ifadeyle metinlerarası bir anıştırma ilişki kurmaktadır.

Şiirde ikilemeler de sık kullanılmıştır. On ikinci dizede: ‘nakış nakış’, on dokuzuncu dizede: ‘el el’, yirmi dördüncü dizede: ‘dilim dilim’ ve yirmi beşinci dizede: ‘çın çın’ ikilemeleri kullanılmıştır. Bu ikilemeler şiirdeki ahengi güçlendirmektedir.

Derin Yapı

Şiirin başlığında yer alan ‘işçi’ sözcüsü ‘işçi sınıfı’na gönderme yaparak siyasal bir çağrışım oluşturmaktadır. Nitekim şair de ‘dünyalı’ bir kimlik edinerek birçok şiirinde ‘işçi sınıfı’nı ve halkı konu edinen şiirler yazmıştır. Başlıktaki bu politik gönderme şiirin derin yapılarında da görülmektedir. Yüzey yapıda bahsettiğimiz gibi; altıncı dizede yer alan: ‘Ellerin, çiçek senin’ ve son dizede yer alan: ‘Ellerin dünyanın onuru senin’ sözcüleri, Marksist kuramın en temel ilkesi olan; ‘tüm ekonomik faaliyetlerin asıl temeli ezilen işçi sınıfıdır ve sınıf savaşındaki/dünyayı değiştirme idealindeki yolda en büyük rol onundur’ politik çıkarımına gönderme yapmaktadır. Aynı politik göndermeler Nazım Hikmet, Pablo Neruda, Maykovski gibi şairlerin şiirlerinde de yer almaktadır.

İlk beş dizede uzam değiştiren işçinin bir bitkiye benzetilmesi oldukça dikkat çekicidir. Bilindiğı gibi bitki, yetiştiğı toprağına kök salar, tohum bırakır ve sadece yetiştiğı toprağın cinsiyle ve o toprağın bulunduğu uzamın koşullarıyla yaşayabilir. Toprağından, havasından, suyundan, tuzundan sökülmesi ve alışık olmadığı yaban toprağına ekilmesi onu önce soldurur, sonra yavaşça öldürür. Kendi yaşadığı uzamdan ayrılmak zorunda olan işçi de bu süreçleri yaşamaktadır. Yedinci ve sekizinci dizelerde belirtildiğı gibi işçi de çocuğundan, karısından, evinden barkından, memleketinden, yani ona hayat veren uzamından sökülüp çıkarılmıştır. Ama yine de dokuzuncu dizede belirttiğı gibi işçi bu uzamı düşlerinde yaşatmaktadır. Bu nedenle altıncı dizede belirtildiğı gibi elleri yine de çiçek açmaktadır. Burada işçinin bulunduğu uzamla düşünüyü kurduğı uzam (istenen uzam) arasında belirgin bir karşıtlık bulunmaktadır.

İçinde Bulunulan Uzam   kt.

İstlenen Uzam

Mutsuzluk

kt.

Mutluluk

Özellikle onuncu ve on birinci dizelerde yer alan: “Güller düşüyor / pembe yanaklarından” sözceleri bu karşıtlığı belirginleştirmektedir. Çünkü düş kuran işçi, içinde bulunduğu esenliksiz uzamı kirabilmekte ve mutlu olabilmektedir. Tam da bu noktada on ikinci dizede yer alan: “Yüreğin nakış nakış senin” sözcüsü, işçinin bunu yapabilme yetisine bir övgüdür. Bilindiği gibi nakış, özellikle kumaş üzerine renkli iplikler, sırma veya sim kullanılarak eskiden elle yapılan işlemedir. Bu işleme, ince iş olarak da tabir edilir ve çok dikkatli bir şekilde yapılır. Nakışın bir diğer anlamı da duvar ve tavanları süslemek için yapılan resimdir ve bu da ince iş gerektirir. İçinde bulunduğu esenliksiz uzama rağmen işçinin kendi yüreğine umudu, sevdiklerinin hayalleriyle adeta bir nakış işler gibi işlemesi; onun ne kadar çaba ve özen gösterdiğini anlatması bakımından önemlidir. Bu nedenle şiirde kullanılan: “Yüreğin nakış nakış senin” sözcüsü oldukça etkileyicidir.

Dokuzuncu dizede yer alan: “Düşlerinde yıkıyor seni” sözcüsü ise adeta bir arınmanın fotoğrafı gibidir. Düşünü kurduğu, ‘çiğdem belli’ karısının ve ‘kömür gözlü’ çocuklarının işçiyi düşlerinde yıkaması, onun bulunduğu olumsuz uzamdan, ruhunu ve bedenini temizlemesi, yani mutsuzluklardan ve umutsuzluklardan kurtulması demektir.

On üçüncü dizeden itibaren olumlu ifadeler yerini olumsuz ifadelere bırakmaktadır. Özellikle on üçüncü dize ve on yedinci dizeler arasında yer alan: işçinin kurşun kalemle yazdığı mektupların kan lekesine dönüşmesi ve dizdiği kelimelerin yarısının karanfil, yarısının da ölüm olması ifadeleri dikkat çekicidir.

Bütün bunlarla birlikte şiirde; birinci dizeden beşinci dizeye kadar olumsuz, altıncı dizeden on ikinci dizeye kadar olumlu, on ikinci dizeden sonra otuzuncu dizeye kadar olumsuz ifadelerin yer aldığını görürüz. Son dize olan otuzuncu dize ise olumlu bir ifadeyle biter. Bu açıdan karşılaştırıldığında dizeler arasında karşıtlık kurulabilir.

Olumlu ifadelerin yer aldığı dizeler kt. Olumsuz ifadelerin yer aldığı dizeler

Olumlu ifadelerin yer aldığı dizeler	Olumsuz ifadelerin yer aldığı dizeler
6./7./8./9./10./11./12./30.	1./2./3./4./5./13./14./15./16./17./18./19. 20./21./22./23./24./25./26./27./28./29.

On sekizinci dizede yer alan: “Kahırda bir gömlek giydiğin senin” sözcüsü işçinin içinde bulunduğu uzamdan nasıl etkilendiğini çarpıcı bir biçimde ifade etmektedir. Burada esenliksiz uzamın ‘kahır’la eşleştirilmesi ve işçinin bu ‘kahır’lı ortamda savunmasız olduğunun vurgulanması dikkat çekicidir.

Bilindiği gibi göçmen işçilerin yaşadıkları en büyük sorunlar arasında bulunan yeni bir ülkeye uyum sağlama sorunu ile ikinci sınıf vatandaş olarak muamele görme sorunu, birçok göçmen işçiyi her açıdan zor durumda bırakmaktadır. Göçmen işçiler, üzerinden ne kadar yıl geçse de bu sorunları tamamen aşamazlar ve bu sorunlar onların gurbetçiliği boyunca devam etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, derin yapıda uzamın olumsuz etkisi, göçmen işçinin kaderiyle (yaşamak zorunda olduklarıyla) bağdaştırılmıştır ve burada ‘gömlek’ sözcüğü olumsuz bir anlam kazanmıştır. Yirmi üçüncü dizede yer alan “oturmuşsun, gömleğin bozkır kokuyor” sözcüğünde ise, buradaki olumsuz anlamının tersine gömlek kelimesi; işçiye, ait olduğu toprakları hatırlattığı için olumlu bir anlamda kullanılmıştır.

18. dizedeki ‘gömlek’ sözcüğü	kt.	23. dizedeki ‘gömlek’ sözcüğü
Olumsuz ifade	kt.	Olumlu ifade

On dokuzuncu dizede: “sevdanın el el etmesi”, yirminci dizede: “cıgaranın dumanının gitmesi”, yirmi bir, yirmi iki ve yirmi üçüncü dizelerde: “ayakları demirden/ dört yataklı bir odada/ oturmuşsun, gömleğin bozkır kokuyor” sözcükleri derin yapıda ayrılık, yalnızlaşma, tecrit edilme duygusu gibi anlamlara gönderme yapmaktadır. Burada özellikle; “gömleğin bozkır kokuyor” sözcüğü derin yapı için dikkat çekicidir. ‘Gömlek’ sözcüğü burada; işçinin özlediği esenlikli uzamı, onun içinde bulunduğu esenliksiz uzama taşıyan bir araçtır. Ayrıca, bu aracı işlevsel kılan, yani esenlikli uzamı işçiye hissettiren koku duyusudur.

Yirmi dördüncü dizede yer alan: “Sevda dilim dilim senin” sözcüğüyle on dokuzuncu dizede yer alan: “sevdanın el el etmesi” sözcükleri de işçinin esenliksiz bir uzamda olduğuna gönderme yapmaktadır. Bu öyle bir uzamdır ki, “sevda el el ederek” işçiden giderek uzaklaşmaktadır. Bununla da yetinmeyip onun “sevdasını dilim dilim” kesmektedir. Bu iki dizede, aşamalı bir durum söz konusudur. İşçinin içinde bulunduğu esenliksiz uzam, bir insana ait en önemli duyguyu, yani aşkı zamanla öldürebilmekte / bitirebilmektedir.

Yirmi beş ve yirmi altıncı dizelerde yer alan: “Çın çın eder şimdi/Akdeniz’de köpüklü dalgalar” sözcükleriyle düşsel uzama (esenlikli uzama) vurgu yapılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, esenlikli uzamı işçiye hissettirenin duyma duygusu olmasıdır. Yine yirmi yedinci dizede yer alan: “bir saz değil ki elindeki, rüzgâr” sözcüğüyle düşsel (esenlikli) uzamı işçiye hissettiren ise dokunma duyusudur.

Bütünyle ele alındığında; işçinin içinde yaşadığı esenliksiz uzamı kıran ve ona esenlikli uzamları düşündürülenlerin koklama, işitme ve dokunma duygusu olduğu görülecektir.

Şiirde belirgin olarak kullanılan esenlikli ve esenliksiz uzamlar bir karşılık yaratmaktadır. Bu karşılık ise, daha derin yapıda mutluluğa ve mutsuzluğa gönderme yapmaktadır.

Esenlikli Uzam	Esenliksiz Uzam
Çın çın eder şimdi/Akdeniz’de köpüklü dalgalar (25. ve 26. dizeler)	Yaban toprağı (4.dize)
Oturmuşsun, gömleğın bozkır kokuyor (23. dize)	Ayakları demirden/dört yataklı bir odada(21. ve 22. dizeler)

Esenlikli Uzamlar   kt.   Esenliksiz Uzamlar
Mutluluk   kt.   Mutsuzluk

Şiirin en derin yapısında düşü kurulan, özlenen esenlikli uzamın Anadolu toprakları olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle şiirde yer alan; çiğdem, karanfil, nakış, bozkır, Akdeniz, saz, “beşikte nişanlamak” gibi sözceler Anadolu topraklarını ve onun üzerinde yaşayan insanların kültür ve geleneklerini yansıtan sözcelerdir. Dolayısıyla şair şiirinde, tüm göçmen işçilerin yaşadıkları sorunları ve özlemleri ifade etse de onun asıl çıkış noktasının Anadolu’dan göç eden işçiler olduğunu söyleyebiliriz.

Bir Mültecinin Mektubu Şiirine Göstergebilimsel Bir Yaklaşım

- 1.
1. Derin bir uykudan mı
2. uyanıyorum?
3. Neredeyim ben?
4. Neden yakmıyor göğsümü
5. sıcacık
6. Akdeniz
7. güneşi?
8. Bu çirkin renkler içinde yüzen
9. yüksek yapılar
10. çan sesleri
11. bıyıklarımı donduran
12. soğuk...
13. Hayır! Hayır!
14. Benim ülkem değil burası.
15. Çocukluğumda
16. çıplak ayakla
17. koşturduğum sokaklar
18. yok
19. burada.

20. Nerede? Sıcacık dalgalarıyla
21. oynaştığım Akdeniz.
22. Nerede? Köpükleriyle
23. şatolar, kal'alar
24. kurduğum
25. Ege.
26. Nerede? Söylesenize.

2.

27. Yarım ekmek, biraz zeytin
28. ve Sandör Petöfi'nin
29. şiirleri vardı
30. çantamda
31. İstanbul'dan binmişim
32. trene
33. cebimde kahraman
34. Ay yıldızlı lâcivert
35. pasaportum.
36. Arkamda
37. aşkın
38. umut
39. un
40. ve dünyanın
41. başkenti
42. İstanbul
43. –Bir bayrak gibi sallanan
44. yedi tepenin üzerinde-
45. Ve kalbimde nakış nakış
46. özlemi kızımın

3.

47. Stockholm üşüyor
48. beyaz gelinliğinin içinde.
49. Kahve içmeye
50. burada başladım
51. sabahları.
52. Ve düşünmeyi
53. Palandöken dağında
54. açan bir çiçeğin
55. güzelliğini...

4.

56. Göçmenlik yaşamı bu...
57. Öyle pek derin düşünmeye gelmez.

58. Birkaç günlük eski gazeteler
59. gecikmiş bir haber
60. ölümü eski bir dostun..
- 61- Fröken! Lütfen bir kahve daha.
62. Kar temizleme makineleri
63. bir gidip bir geliyor.
64. Bir çay bardağı gibi duruyor
65. Güneş
66. Gökyüzünde.
67. Rengini seçiyorum
68. her kelimenin
69. şiir'de.
70. Stockholm
71. soluk mavi.
72. Ve kıpkırmızı
73. suları
74. denizinin.
75. -Fröken! Arkadaşa da bir kahve
76. sütlü olsun.
77. Gazeteler gene gecikti bugün,
78. can eriği çıktı mı acaba
79. Türkiye'de?

5.

80. Adımızı mı soruyorsunuz?
- 81.-Adım Pablo
82. İspanya'dan geliyorum
83. -Adım Maria
84. Şili'den geliyorum
85. -Adım Kosmos
86. Yunanistan'dan geliyorum
87. -Adım Ahmet
88. Türkiye'den geliyorum
89. hepimiz politik
90. iz
91. Söyledim ya
92. göçmenlik yaşamı bu.
93. Pek öyle uzun düşünmeye gelmez.
94. Dönmek de var elbet
95. güzel bir bahar günü
96. memlekete
97. basıp gaza 200 kilometreyle.
98. Her şey
99. doğduğum ilk şehir

100. ilk aşkım
101. beyaz gömleğimde biriktirdiğim
102. yağmur damlaları
103. yitik bir zaman dilimi şimdi.
104. Böylesine yaşanmaz değil
105. yaşanır elbet.
106. Ama sıkamamak
107. bir dostun sıcak elini...
108. İşte bu!
109. İşte bu! Yaşatmaz insanı
110. öldürür.

Yüzeysel Yapı

İncelediğimiz şiirde ilk göze çarpan nokta, kırık dizelerin oldukça sık kullanıldığı, bu durumun da hem görsel açıdan, hem de sessel açıdan şiire bir canlılık kazandırdığıdır. Bilindiği gibi bu tarzı ilk kez deneyen Maykovski'dir. Onun ardından da Nazım Hikmet, kendi şiirlerinde bu tarzı kullanmıştır.

Şiirde göze çarpan bir diğer önemli ayrıntı ise, özellikle birinci bölümde soru işaretlerinin oldukça sık kullanılmasıdır. Soru işaretiyle birlikte soru cümleleri de şiirde oldukça yoğundur.

Derin bir uykudan mı/uyaniyorum? (1. ve 2. dizeler)

Neredeyim ben? (3. dize)

Neden yakmıyor göğsümü/sıcacık/ Akdeniz/güneşi? (4.,5.,6. ve 7. dizeler)

Nerede? (20., 22. ve 26. dizeler)

Türkiye'de? (79. dizede)

Adımızı mı soruyorsunuz? (80. dizede)

Soru işaretiyle birlikte üç nokta ve ünlem işareti de şiirde oldukça çok kullanılmıştır.

soğuk... (12. dize)

güzelliğini... (55. dize)

Göçmenlik yaşamı bu... (56. dize)

bir dostun sıcak elini... (107. dize)

Hayır! Hayır! (13. dize)

Fröken! (61. dize)

Fröken! (75. dize)

İşte bu! (108. dize)

İşte bu! (109. dize)

Kullanılan bu noktalama işaretlerinin yanı sıra konuşma çizgileri de şiirde yer almaktadır.

-Fröken! (61. dize)

-Fröken! (75. dize)

-Adım Pablo (81. dize)

- Adım Maria (83. dize)
- Adım Kosmos (85. dize)
- Adım Ahmet (87. dize)

Özellikle şiirin beşinci bölümünde bu kadar çok konuşma çizgisinin kullanılması çok sesliliğe gönderme yapmaktadır.

Şiirde farklı kelimelerle yerdeşlikler yapılmıştır. ‘Nerede?’ sözcüğü üçüncü, yirminci, yirmi ikinci ve yirmi altıncı dizelerde yinelenerek yerdeşlik oluşturmuştur. ‘Sıcacık’ (beşinci ve yirminci dizeler) ve ‘Akdeniz’ (altıncı ve yirmi birinci dizeler) sözcükleri de iki defa yinelenerek yerdeşlik oluşturmuşlardır. ‘Kahve’ sözcüğü, kırk dokuzuncu, altmış birinci ve yetmiş beşinci dizelerde ve ‘Geliyorum’ sözcüğü de seksen iki, seksen dört, seksen altı ve seksen sekizinci dizelerde kullanılarak yerdeşlik oluşturmuşlardır. Dikkat çeken bu yerdeşlikler dışında, ‘İstanbul’ (otuz birinci ve kırk ikinci dizeler) ve ‘Stockholm’ (kırk yedinci ve yetmişinci dizeler) sözcükleri de ikişer defa kullanılarak yerdeşlik oluşturmuşlardır.

İncelediğimiz bir önceki şiirde olduğu gibi bu şiirde de sözdizimsel sapmaların kullanımı oldukça yaygındır. Bunun dışında yirmi üçüncü dizede yer alan “kal’alar” sözcüğünde sessel bir sapma vardır. Yöresel sapma da diyebileceğimiz bu sapma, kelimenin yöresel ağız kullanımına gönderme yapmaktadır.

Şiirin başlığında yer alan ve Arapçadan gelen ‘mülteci’ sözcüğü; genelde politik sebeplerle bir başka ülkeden sığınma hakkı isteyen insanlar için kullanılmaktadır. Bu nedenle bu şiirin başlığı da önceki şiirde olduğu gibi uzam değiştirmeye gönderme yapmaktadır.

Şiirin içeriğine baktığımızda ise; hem soru tümceleri ile hem de on üçüncü dizede yer alan ‘Hayır!’ sözcüğünün iki kez tekrarlanması ile bir şaşkınlık havasının hakim olduğunu görebiliyoruz.

Derin Yapı

Şiirin başlığında yer alan “mülteci” kelimesi, bir ülkeden başka bir ülkeye savaş, siyasi, ekonomik vb. gibi sebeplerden dolayı gitmek zorunda kalmış insanlar için kullanılan tabirdir. Bu bağlamda ele alındığında, şiirin başlığı olan “*Bir Mültecinin Mektubu*” sözcüğü geçmişten günümüze kadar uzayan yaşanmışlıklara da gönderme yapmaktadır.

İncelediğimiz şiirde soru işaretinin, ünlem işaretinin ve üç noktanın oldukça sık kullanılması, şaşkınlık duygusunun şiirde hâkim olduğunu göstermektedir. Nitekim bu işaretlerle birlikte kullanılan soru cümleleri de (Nerede? gibi) bu duyguya gönderme yapmaktadır. Bu şaşkınlık duygusunun temel nedeni, şiirin bulunmak istediği uzamla bulunduğu uzam arasındaki karşıtlıktır. Özellikle, on üçüncü ve on dördüncü dizede yer alan: “Hayır!

Hayır!/Benim ülkem değil burası.” sözceleri bu karşıtlığı vurgulamaktadır. Şiirin bir çok dizesinde bu karşıtlık yer almaktadır.

İçinde Bulunulan Uzam kt. İstenen Uzam
Mutsuzluk kt. Mutluluk

İçinde Bulunulan Uzam	İstenen Uzam
“Bu çirkin renkler içinde yüzen/ yüksek yapılar/ çan sesleri/ bıyıklarımı donduran/ soğuk” (8., 9., 10., 11. ve 12. dizeler)	“sıcacık/ Akdeniz/ güneşi” (5., 6 ve 7. dizeler)
“ Hayır! Hayır!/ Benim ülkem değil burası.” (13. ve 14. dizeler)	“Çocukluğumda/çıplak ayakla/ koşturduğum sokaklar” (15., 16. ve 17. dizeler)
“Stockholm üşüyor/beyaz gelinliğinin içinde” (47. ve 48. dizeler)	“Nerede? Sıcacık dalgalarıyla/ oynadığım Akdeniz./ Nerede? Köpükleriyle/ şatolar, kal’alar/kurduğum/Ege” (20., 21., 22., 23., 24. ve 25. dizeler)
“Kar temizleme makineleri/ bir gidip bir geliyor./ Bir çay bardağı gibi duruyor/ Güneş/ Gökyüzünde.” (62., 63.,64., 65. ve 66. dizeler)	“Arkamda/ aşkın/ umut/ un/ ve dünyanın/ başkenti/ İstanbul” (36.,37.,38.,39.,40., 41. ve 42. dizeler)
“Stockholm/ soluk mavi. / ve kıpkırmızı/ suları/ denizinin.” (70., 71., 72., 73. ve 74. dizeler)	“Ve düşünmeyi/ Palandöken dağında/ açan bir çiçeğin/ güzelliğini...” (52.,53., 54. ve 55. dizeler)
	“Dönmek de var elbet/ güzel bir bahar günü/memlekete” (94., 95. ve 96. dizeler)
	“Her şey/ doğduğum şehir/ ilk aşkım” (98., 99. ve 100. dizeler)

Tabloda da görüldüğü gibi şair göçmen olarak bulunduğu uzamda mutsuzdur. Bu mutsuzluk ve özlenen mutlu uzam, özellikle renklerin tasviriyle de belirtilmiştir. Sekizinci ve dokuzuncu dizelerde yer alan: “Bu çirkin renkler içinde yüzen/ yüksek yapılar” sözcisinde, içinde bulunulan uzamın renksizliği yani mutsuzluğu ve tekdüzeliği belirtilmiştir. Bu renksizlik içinde şair; altmış yedi, altmış sekiz ve altmış dokuzuncu dizelerde yer alan: “Rengini seçiyorum/ her kelimenin/ şiir’de” sözceleriyle renkleri, yani mutluluğu şiirlerde aradığını söylemektedir.

Şiirde, istenen (esenlikli) uzamla ilgili yer alan ifadeler, Anadolu topraklarını ve kültürünü çağrıştıran sözceleri barındırmaktadır. Bu nedenle, bu şiirin derin yapısında da asıl istenen (esenlikli) uzamın Anadolu olduğunu söyleyebiliriz.

Sıcacık/Akdeniz /güneşi? (5.,6. ve 7. dizeler)
Sıcacık dalgalarıyla oynadığım Akdeniz. (20. ve 21. dizeler)
Köpükleriyle şatolar, kal'alar kurduğum Ege. (22., 23., 24. ve 25. dizeler)
Yarım ekmek, biraz zeytin (27. dize)
İstanbul (31. ve 42. dizeler)
nakış nakış (45.d ize)
Palandöken dağında/ açan bir çiçeğin/güzelliğini... (53., 54. ve 55. dizeler)
Bir çay bardağı gibi duruyor/Güneş/ Gökyüzünde (64., 65. ve 66. dizeler)
Can eriği çıktı mı acaba/ Türkiye'de? (78. ve 79. dizeler)

İncelediğimiz diğer şiirde olduğu gibi bu şiirde de nakış sözcüğü şairin özlemini ifade etmek için kullanılmıştır.

“nakış nakış/özlemi kızımın” (46. ve 47. dizeler)

Buradaki ‘nakış nakış’ ifadesi hem geçen zamana, hem de şairin sabrına gönderme yapmaktadır. Şair, her daim özlemini duyduğu memleketinden bir haber beklemektedir. Bu nedenle de memleketinden haber aldığı gazetelerin gecikmesinden şikâyet etmektedir:

“Birkaç günlük eski gazeteler/gecikmiş bir haber/ ölümü eski bir dostun..” (58., 59. ve 60. dizeler)

“Gazeteler gene gecikti bugün,” (77. dize)

Özellikle yetmiş sekizinci ve yetmiş dokuzuncu dizelerde yer alan “can eriği çıktı mı acaba/ Türkiye’de?” soru sözcüğü şairin memleketindeki en küçük bir olayı bile nasıl merak ettiğini, dolayısıyla onun özleminin çok büyük olduğunu vurgulamaktadır. Bunun yanında, hem memleket hakkında haber veren gazetelerin, hem de memlekette gelen bilgilerin, şairi düşüncelerinde özlenen uzama taşıdığını söyleyebiliriz.

Şair: “Kahve içmeye/burada başladım/sabahları./ Ve düşünmeyi/Palandöken dağında/açan bir çiçeğin/ güzelliğini...” (49., 50., 51., 52., 53., 54. ve 55. dizeler) diyerek ‘kahve içme’ eylemiyle birlikte istenilen (eslenikli) uzamı düşünmeye başladığını belirtir. Bunun için altmış birinci dizede: “ –Fröken! Lütfen bir kahve daha.” ve yetmiş beşinci dizede: “-Fröken! Arkadaşa da bir kahve/sütlü olsun” diyerek düşsel bir uzam değiştirmeye vurgu yapmaktadır. Burada şairin Fröken! kelimesini kullanması da oldukça ilginçtir. Fröken, İsveççe de ‘bayan’ demektir ve bu kelime şairin içinde bulunduğu uzama gönderme yaparak; onun içinde bulunduğu uzamla, istenilen (eslenikli) uzam arasında bir karşıtlık yaratmaktadır.

Bu karşıtlık otuz altıncı dizeden kırk ikinci dizeye kadar yayılan: “Arkamda/aşkın/umut/un/ve dünyanın/başkenti/ İstanbul” sözcüsünün yedi dizeye kadar yayılarak, şiirdeki seslenişin yavaşlatılmasında da görülmektedir. Görüldüğü gibi İstanbul, ‘aşkın’, ‘umut’un ve ‘dünyanın başkenti’ olarak nitelenirken; Stockholm şiirde, beyaz gelinliğinin içinde üşüyen bir geline (47.

ve 48. dizeler) ve soluk mavi renge (71. dize) benzetilmiştir. Dolayısıyla şiirin derin yapısında da Stockholm ile İstanbul arasında bir karşıtlık kurulmuştur. Bu karşıtlık istenen (esenlikli) uzamla içinde yaşanan uzam arasındaki karşıtlıktır.

İstanbul	kt.	Stockholm
İstenen (esenlikli uzam)	kt.	İçinde yaşanan uzam
Mutluluk	kt.	Mutsuzluk

Bu karşıtlık yüzündendir ki, şair içinde bulunduğu durumu her ne kadar çok düşünse de: “ Göçmenlik yaşamı bu.../ Öyle pek derin düşünmeye gelmez.” (56. ve 57. dizeler) ve “ Söyledim ya/ göçmenlik yaşamı bu. /Pek öyle uzun düşünmeye gelmez” (91., 92. ve 93. dizeler) sözceleriyle kendi durumunu sık sık düşünmenin sağlıklı olmadığını da vurgulamaktadır.

Şiirin beşinci bölümündeki dizelerde (80., 81., 82., 83., 84., 85., 86., 87., 88., 89. ve 89. dizeler) yer alan: “ Adımızı mı soruyorsunuz?/ -Adım Pablo/İspanya’dan geliyorum/-Adım Maria/ Şili’den geliyorum/ -Adım Kosmos/ Yunanistan’dan geliyorum/-Adım Ahmet/ Türkiye’den geliyorum/hepimiz politik/iz.” sözceleriyle mültecilerin dünyanın her yanından geldiğini vurgulamaktadır. Adı geçen ülkelerde (İspanya, Şili, Yunanistan ve Türkiye) darbeyle iktidarı ele geçiren yönetimlerin halklarına uyguladıkları baskılar tüm dünyaca bilinmektedir. Bunun için, bu ülkelerin, burada özellikle yer alması bir rastlantı olarak değerlendirilemez. Bu dizelerde yer alan bir başka önemli noktaysa seksen dokuzuncu dizede yer alan: “hepimiz politik” sözcisinin eki olarak değerlendirilebilecek “iz” ekinin ayrı bir dizede (90. dize) tek başına yer almasıdır. Bilindiği gibi siyasi görüşleri nedeniyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan insanlar, bu durumun iz’ini yani yükünü üzerlerinde taşımaktadırlar. Bunun yanında onlar hem kendi ülkelerinde hem de başka ülkelerde kendi devletleri tarafından sürekli ‘iz’lenmektedirler. Bütün bu çoğul anlamlardan dolayı, ‘iz’ ekinin ayrı bir dizede yer alması dikkat çekmektedir.

Şiirin son dizelerinde yer alan; “Böylesine yaşanmaz değil/ yaşanır elbet./Ama sıkamamak/ bir dostun sıcak elini.../İşte bu!/ İşte bu! Yaşatmaz insanı/öldürür” sözceleriyle şair, gurbette yaşayabileceğini, buna katlanabileceğini ama dostlarından/ sevdiklerinden ayrı kalamayacağını, asıl ölümün bu olduğunu söylemektedir. Bu ise şiirin en derin yapısında asıl karşıtlığın; şairin sevdiklerinden/dostlarından ayrı kalıp-kalmamak üzerine kurulduğunu göstermektedir. Bu karşıtlık bizi, ölüm ve yaşam arasındaki karşıtlığa götürmektedir.

Dostlarından (sevdiklerinden) ayrı kalmak	kt.	Dostlarıyla (sevdikleriyle) birlikte olmak
Ölüm	kt.	Yaşam

Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü Şiiri ile Bir Mültecinin Mektubu Şiirinin Karşılaştırılması

İncelediğimiz iki şiirin asıl konusu başlıklarından da anlaşılacağı üzere, sürgünlük ve memleket hasretidir. Birinci şiir, ekonomik sebepler dolayısıyla zorunlu olarak göç etmek zorunda kalan bir işçi üzerine kurgulanmışken; ikinci şiir, siyasal baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalan entelektüel ya da politik insanların üzerine kurgulanmıştır. Bu nedenle birinci şiirde, sınıfsal bir bakış hâkimken; ikinci şiirde bu sınıfsal bakışın yerine entelektüel bir bakış açısı hâkimdir. Burada en önemli nokta; birinci şiirde, seslenişin ikinci kişi ağzından olması ve dolayısıyla ‘sen’ şahıs zamirinin sık kullanılmasıdır. Her ne kadar birinci şiirin yirmi sekizinci dizesinde: “Beşikte nişanlamışlar bizi acıyla” sözcesindeki ‘biz’ kelimesiyle, işçi sınıfıyla bir birliktelik vurgulansa da şiirin bütününde hâkim olan ‘sen’ dilidir. Buna karşıt olarak ikinci şiirde, sesleniş birinci kişi ağzından yapılmaktadır. Aslında bu kullanım, Marksist politik bir bakışın ürünüdür. Çünkü Marksist siyasal görüşe göre; işçi sınıfına bilinç dışarıdan götürülmelidir. Bu nedenle, burada da işçi kendisini anlatmaz; onu anlatan ve yine ona seslenen, dışarıdan ona siyasal bilinci taşımaya çalışan politik insanlar ya da entelektüellerdir.

İki şiirdeki, ‘ben’ ve ‘sen’ dilinin kullanımındaki farklılık, şiirlerin biçimsel yapılaşmasında da görülmektedir. ‘Ben’ dilinin kullanıldığı *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde, soru ve ünlem işaretleriyle birlikte üç noktanın kullanımı oldukça yaygındır çünkü zorunlu göçün bir insanın üzerindeki etkisi ilk ağızdan anlatılmaktadır; bu nedenle, şaşkınlık ve soru içeren tümce yapıları da oldukça yaygın kullanılmıştır. Buna karşıt olarak *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* şiirinde soru işareti ve üç nokta hiç kullanılmamış, ünlem işaretiyse sadece bir yerde kullanılmıştır.

Biçimsel açıdan bakıldığında; *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* şiirinde, biçimsel şekillenişin şiirin anlamsal yapısına katkı sunacak bir biçimde yapılanmadığını; buna karşıt olarak *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde ise kırık dizelerin oluşturduğu biçimsel yapılanmanın şiirin anlamsal yapısına katkı sunduğu görülmektedir. Örneğin *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde yer alan:

36. Arkamda
37. aşkın
38. umut
39. un
40. ve dünyanın
41. başkenti
42. İstanbul

Dizelerinde, şiirde seslenişin yavaşladığını ve vurgunun arttığını görmekteyiz. Bu biçimsel şekilleniş de, şiirin anlamsal yapısındaki şairin hissettiği ‘özlem’ ve ‘hüzün’ duygularına gönderme yapmaktadır.

İncelediğimiz her iki şiirinde ‘içinde bulunulan uzam’la ‘istenilen uzam’ arasında bir karşıtlık kurulmuştur ve bu karşıtlık daha derin yapıda ‘mutluluk’/‘mutsuzluk’ arasında bir karşıtlık oluşturmaktadır.

İçinde bulunulan uzam   kt.   İstenilen uzam

Bu bağlamda bakıldığında her iki şiirde de ‘içinde bulunulan uzam’ dan ‘istenilen uzam’ a kaçış düşsel yolculuklarla olmaktadır. Bu düşsel yolculuklarda, her iki şiirde de ‘Akdeniz’in önemli bir yeri vardır. *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* şiirinde yirmi beşinci ve yirmi altıncı dizelerde geçen: “Çın çın eder şimdi/Akdeniz’de köpüklü dalgalar” ve *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde beşinci, altıncı ve yedinci dizelerde yer alan: “sıcacık/Akdeniz/güneşi?”; yirminci ve yirmi birinci dizelerde yer alan: “Nerede? Sıcacık dalgalarıyla/oynaştığım Akdeniz” sözcelerinde de görüldüğü gibi, Akdeniz, dalgalarıyla ve güneşiyle anılan, arzu edilen bir uzamdır.

Bir diğer arzu edilen uzamsa Anadolu’dur. Her iki şiirde de Anadolu’ya gönderme yapan sözceler vardır. Bu sözcemelerden ‘nakış nakış’ ifadesinin her iki şiirde de kullanılması dikkat çekmektedir. Daha önce de açıkladığımız gibi nakış, sabır ve emek isteyen bir iştir. Ülkesinden ve sevdiklerinden uzak yaşayan insanların anlatıldığı zorunlu sürgünde olan insanlar için de beklemek, nakış işlemek gibi sabır ve emek isteyen bir iştir.

Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü şiirinde işçiyi bulunduğu uzamda mutlu eden sadece istediği uzamı düşlemesi değil, aynı zamanda ailesini de düşlemesidir. Yedinci ve on birinci dizeler arasında yer alan: “Kömür gözlü çocukların/çiğdem belli karın/düşlerinde yıkıyor seni./Güller düşüyor/pembe yanaklarından.” sözceleri bu mutluluğa vurgu yapmaktadır. *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde ise; şair ailesinden hiç bahsetmemekte ama yüz altıncı ve yüz yedinci dizelerde yer alan: “Ama sıkamamak/ bir dostun sıcak elini...” sözcesinde olduğu gibi dostları olmadan yaşayamayacağını bildirmektedir. Bunun yanında şair; *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde, içinde yaşadığı uzamda bulamadığı mutluluğu şiirlerde aradığını da altmış yedinci, altmış sekizinci ve altmış dokuzuncu dizelerde vurgulamaktadır. (“Rengini seçiyorum/her kelimenin/şiir’de”). Burada özellikle, “şiir’de” sözcesindeki ‘de’ ekinin ayrılması da ‘şiir’ sözcisini vurgulamak içindir.

Bir Mültecinin Mektubu şiirinde şair, ülkesinden bir haber alabilmek için gazeteleri beklemektedir. Ülkesinden gelecek en küçük haberi bile merak etmektedir. *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* şiirindeyse, ailesine mektuplar yazan işçinin böyle bir beklentisinin olduğu sezilmemektedir.

Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü şiirinde; işçi, beşikte acıyla nişanlanan bir insan olarak tasvir edilmiştir. (28. dize). Burada, işçinin işçi olmasından dolayı ezildiği, buna gurbetlikte eklenince onun iki kat ezildiği vurgulanmaktadır. Ama yine aynı şiirde, işçinin ellerinden dünyanın onuru (30. dize) olarak söz edilmesi de Marksist söylemdeki işçi sınıfının dünyayı

değiştirme gücüne gönderme yapmaktadır. Bir Mülteci Mektubu şiirindeki politik sürgün entelektüellerse ne işçi sınıfı kadar ezilmekte, ne de işçi sınıfı kadar dünyayı değiştirecek gücü elde bulundurmaktadırlar. Onlar dünyanın dört bir yanından gelse de ‘asıl değiştirici güç işçi sınıfıdır’ mesajı verilmektedir. Ama başta da söylediğimiz gibi Marksist kurama göre işçi sınıfına bilinç dışarıdan taşınacaktır. Bunun içindir ki politik insanların önemi de yadsınmaz. Nitekim *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde belirttiği gibi (81.,82.,83.,84.,85.,86.,87.,88.,89. ve 90. dizeler): İspanya’dan, Şili’den, Yunanistan’dan ve Türkiye’den gelen politik göçmenler birbiriyle etkileşime geçmekte ve onlar için koruyuculuk rolü üstlenmiş olan İsveç’teki Stockholm şehrinde kendi ülkelerindeki gelişmeleri gazetelerle takip etmekte ve siyasi görevlerini hala sürdürmektedirler.

Bütün bu farklılıklara rağmen her iki şiirde de ‘şimdiki zamanın uzamı’ yadsınmakta ve ‘geçmiş zamanın uzamı’na özlem duyulmaktadır. Hatta *Bir Mültecinin Mektubu* şiirinde yer alan: “Dönmekte var elbet/güzel bir bahar günü/memleket.” (94., 95. ve 96. dizeler) sözcüyle ‘tasarımsal gelecek zamanın uzamı’ da bir umut olarak beklenmektedir.

Sonuç

Çalışmamızda, kendisi de sürgün bir şair olan Özkan Mert’in *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* ve *Bir Mültecinin Mektubu* şiirleri göstergebilimsel yöntemle yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru giden bir süreç izlenerek yeniden okunmaya çalışılmış ve yeniden okunan şiirler derin yapıları göz önünde bulundurularak karşılaştırılmışlardır. Şair, aynı konuları (sürgünlük ve memleket hasreti) bir işçinin ve bir şairin dilinden farklı kurgusal yapılarla ama birçok benzeşen imgesel şekillenişle yaratmıştır.

Sonuç olarak; bu karşılaştırma sırasında şairin politik görüşlerinin şiirlerindeki derin yapıya da işlediği tespit edilmiştir. Şair, aynı konuları (sürgünlük ve memleket hasreti) bir işçinin ve bir şairin dilinden farklı kurgusal yapılarla ama birçok benzeşen imgesel şekillenişle yeniden yaratmıştır.

Kaynakça

- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık // Göstergelerarasılık*, 1. Baskı. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Chandler, D. (2002). *Semiotics: The Basics*. New York: Routledge.
- Eco, U. (1991). *Algımlama Göstergibilimi*. Çev. Sema Rifat. Düzlem: İstanbul.
- Eco, U. (2011). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. İstanbul: Can Yayınları.
- Eco, U. (1979). *A Theory of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Erkman-Akerson, F. (2005). *Göstergibilime Giriş*. 1. Baskı. İstanbul: Multilingual.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi*. 3. Baskı. İstanbul: Multilingual.
- Günay, D. (2008). “Görsel Okuryazarlık ve İmgenin Anlamlandırılması”, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, *ART-E*, Sayı:1.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2000). *Yazımsal Okuma Süreçleri*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin

- Yayınevi.
- Lotman, Y. (2012). *Düşünen Dünyaların İçinde İnsan-Metin-Semiyosfer-Tarih*. 1. Baskı. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Maalouf, A. (2009). *Çivisi Çıkış Dünya, Uygarlıklarımız Tükendiğinde*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mert, Ö. (2008). *Özkan Mert Yeryüzü Şarkıları Tüm Şiirleri 60-08*. 1. Baskı. Boyut Yayın Grubu.
- Uzundemir, Ö. (2010). *İmgeyi Konuşturmak*. 1. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın, M. (2003). *Şiirin Ortak Paydası*. 1. Baskı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın, M. (2010). *Şiirin Ortak Paydası 2 Kuram ve Çözümlemeler*. 1. Baskı. İstanbul: İkaros Yayınları.
- Yücel, T. (1982). *Yapısalcılık*. 1. Baskı. İstanbul: Ada Yayınları.

ABSTRACT

The Projection of Exile in Poetry: A Semiotics Approach to Özkan Mert's poems titled *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* and *Bir Mültecinin Mektubu*

In the current study, it will be tried to reread the poems titled *Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü* and *Bir Mültecinin Mektubu* of Özkan Mert, who is known as an exiled poet, with a semiotics approach. Considering the poems of Özkan Mert, who is known as an “poet of the world” and contains different imaginary structures and a different language usage, with their stylistic and contextual structure will also make contribution to the “exile literature” that is argued recently. During the analysis of poems, the deductive method proceeding from the superficial structure to deep structure will be practised and finally the poems will be compared about their semantic structures.

Keywords: Özkan Mert; Semiotics; Exile Literature; Superficial Structure; Deep Structure